

Yahya Nazım Divanı 1. (inceleme-metin). GÜMÜŞ, Nevin. Yüksek Lisans.Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1992. 564 s., 5 ref.
Danışman:Doç.Dr.Okuyucu Cihan. Dili:Tr.

20 MAYIS 1998

140207

Nazım

Yahya Nazım Divanı IV. (inceleme-metin). KURBAN, Ahmet. Yüksek Lisans.Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1992. 237 s., 0 ref.
Danışman:Doç.Dr.Cihan Okuyucu. Dili:Tr.

20 MAYIS 1998

Ruşen Ferid

Nazım
N

21 KASIM 1992

Nazım
(Hayatı ve Eserleri)

Tarihîyat Enstitüsü T.66

24 ARALIK 1992

Nazîm Yahya Efendi ve Bestelenmiş Bir Na'tı

Ahmet HATİPOĞLU

Türk musikisi tarihi incelendiğinde görülmektedir ki, Türkler, İslâmiyet'ten önce olduğu gibi, İslâmiyet'ten sonra da musiki sanatıyla çok yakından ilgilenmişler, hiç bir sanata nasib olmıyan bir tutkunlukla bu sahada hizmet vermiş ve neticede, varlıklarıyla daima iftihar edeceğimiz, büyük eserler vücûda getirmişlerdir.

İnsan duygu ve düşüncelerini ifadeye en müktedir olan bu sanattan Türkler, en geniş şekilde yararlanmasını bilmişler fert ve dolayısıyla toplum yaşayışının her safhasında, musikin kendisine verebileceği imkânları en iyi bir biçimde değerlendirmişlerdir. Hatta denilebilir ki, musikin bu derece önem kazandığını ve “**Hükümdarlık Şartları**”ndan sayıldığını ve “**Beylik prenslik alâmeti**” olarak gösterildiğini, başka hiç bir millette göremeyiz.

“Tecvid ve kıraat” ilimlerinin Hz. Muhammed s.a.s.'in “*Kur'an'ı güzel seslerinizle tezyin ediniz*” yani (süsleyiniz) emirleri gereğince doğmuş olması buna en büyük delildir. Ayrıca Büyük mutasavvıflarımızın musikiye pek çok rağbet göstermiş olmaları ve bu vadede çok yüksek kıymeti olan eserler vücûda getirmiş bulunmaları, sanırım dini musiki hakkında başka sözü gerektirmeyecek bir hakikati sergilemektedir.

Biz bu yazımızla geniş bir repertuara malik bulunan ve Türk Musikisinin belki de en değerli eserlerini meydana getiren dini musiki mahsullerinden birini tanıtmaya çalışacağız.

Burada sözünü edeceğimiz eser **Yusuf Çelebi**'nin Rast Makamında “**Na't-ı Peygamberi**”dir. Kelime anlamı ile övme, methetme demek olan

Na't; Hz. Peygamberi övmek, iyi vasıflarını methetmek için yazılmış şiir olup, camilerde ve Mevlî tekkelerinde güzel sesli Na'thanlar tarafından ve muayyen bestesiyle okunurdu.

Bu eserin bestekarı Yusuf Çelebi (Tahmini 1670-1728) 18. yüzyıl başlarında büyük şöhrete ulaşmış, Sultan Selim Camii'nde Na'thanlık yapmış büyük bestekarlarımızdandır. Miraciye, Rast Na't, Evc durak gibi şaheserleri yanında başka eserler de bestelemiştir. Güfte ise Büyük Mutasavvıf şair ve bestekâr Nazim'e aiddir. **Nazim Yahya Çelebi** (1650?-1727) aynı zamanda büyük bir bestekârdır. Şeyhülislam Es'ad Efendi, *Atrabu'l-Âsar*'ında 500'den fazla eseri olduğundan sözeder.

Nazim en çok na't yazan bir şairimizdir. Büyük bir divanı vardır.

Ruşen Kam, *Nazim* adlı kitabında bir rüya hikayesini naklede ki okunacak na'tla ilgisi olması dolayısıyla buraya almak istiyorum.

“Nazim, henüz pek genç iken içkiye aşırı düşkün imiş. Yalnız üç aylarda içmez, fakat bayram gelince tekrar eski hale dönermiş. Komşularından zengin bir tüccar, Nazim'in bu halini ayıplar. Şikayette bulunmuş. Bir gece tüccar, rüyasında bir tellahın elindeki bir kâğıdı “bin altına, diye bağırarak sokak sokak dolaştırdığını görür. Kağıtta Nazim'in “*Afitab-ı Subh-i ma evha habib-i kibriya*” mısraı ile başlayan, meşhur na'tı yazılı imiş. Tacir bunu görünce değerinin beş mislini verip almak ister. Fakat o sırada tellal birden bire ortadan kaybolur. Tacir tellah aramağa başlar, tekrar bulduğunda, tellala her ne pahasına olursa olsun kâğıdı almak istediğini söylerse de Tellal, “Hz. Peygamber o na't

muş, devrin en verimli şairlerinden biridir. İstanbul'da doğan, yeniçeri kalemindeki görevi sebebiyle İran ve Macaristan gibi ülkelerde görev yapan Nahifi; Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı dönemi bir kenara bıraktığında sıkıntılı bir hayat sürmüştür; makam ve mevki kaygısından uzak, derviş meşrepli bir şairdir. İran'da bulunduğu sıralarda Acem şair ve âlimleriyle tanışma fırsatı bulan Nahifi, şerhleriyle kendini onlara kabul ettirmiş, şiirleriyle de Rafiziliği hicvetmiştir.

Çok zayıf olması sebebiyle Nahifi (bazı şiirlerinde Nahif olarak geçer) mahlasını aldığı tahmin edilen şair, küçük yaştan itibaren gördüğü dinî terbiye sebebiyle naat söylemeye başlamıştır. Onun Mevlevilik ve Nakşilik gibi tarikatlarla da ilgisi olduğu rivayet edilmektedir. Nahifi, dinî-tasavvufî duygularını lirik bir dille ifade eden, kendine has bir söyleyişe sahip üstat şairlerden biridir. Onun "taze-gûy" yani yeni soluklu bir şair olarak nitelendirilmesi, daha çok bestelenen ve Yunus tarzında söylediği şiirlerinden kaynaklanmaktadır. Gerek devrindeki gerekse sonraki kaynaklarda, ince hisli, âşikane ve akıcı şiirleri olan mahir bir şair, aynı zamanda güçlü bir mütercim olarak tanıtılmış; Şeyh Galib ve Nedim'den sonra gelen asrın en önemli şairi olarak kabul edilmiştir. Hatta dili ve üslubuyla bunlardan bile üstün olduğunu ileri sürenler olmuştur.

Nahifi iki *Divân* (Aypay 1992) tertip etmiştir. Bunlardan biri, sadece dinî şiirlerden meydana gelmektedir. Onun asıl başarılı olduğu şiirler gazel ve rubaileridir. Bazı kasidelerinde çektiği sıkıntılardan bahsederek ölümü bile arzu ettiğini açıkça ifade etmiştir. Hâletî'den sonra edebiyatımızın en çok rubai söyleyen şairi olan Nahifi, kendini zamanın Hayyam'ı olarak nitelendirmiştir. Aynı şekilde, gazelleriyle de çok gazel söyleyen şairler arasında yer almıştır. Hayyam'ın dışında, Fars şairlerin-

den Câmî ve Hafız'a tahmisler yazmış; Türk edebiyatından ise Nabi, Baki, Rüşeni, Nazim'in şiirlerini tahmis ve tanzir etmiştir. Ayrıca, Nedim ve Rasih'i de takdir ettiğini belirtmiştir. Şiirlerinde, gerek Sebki Hindî, gerekse Nabi ve Nedim tarzına rağbet etmemiştir. Aruzun kısa kalıplarıyla, basit, lirik bir dille yazılan 13 murabbası Yunus'un ilahilerini hatırlatmaktadır. Şair bu tarz şiirlerinde aruz vezni tercih etmiş, bir kıt'ası dışında heceyle şiir yazmamıştır. Vehbi, divan şiirinin kendini tekrara başladığı bir dönemde, âşık tarzında heceyle şiir denemelerine girişen şairlerden farklı olarak, Yunus ve Mısıri gibi mistik popüler şairlere yönelmiş, dinî-tasavvufî bir neşveyle lirik şiirler yazmıştır. Bu tür şiirlerinden birçoğu ve bazı gazelleri sufi usulünde bestelenerek tekke muhitlerinde okunmuştur. Rubailerini ise, gazellerinden farklı olarak daha çok dinî ve hikemidir. Sadabad eğlencele- rindeki küme fasıllarının müdâvimlerinden biri olan şair, bir kıt'ası dışında bu devrin coşkusu eserlerine aksettirmemiştir. *Divân* ve *Mesnevî* tercümesi dışındaki eserleri, küçük hacimli mesnevilerle (→ Mesneviler) dinî-tasavvufî risale ve şerhlerden meydana gelmektedir. *Mesnevî* tercümesiyle edebiyatımızın meşhur isimleri arasına giren Nahifi, sanat ve mazmun kaygısından uzak, manevi zevklerini zarif ve güçlü bir dille ifade ettiği şiirleriyle de asrın önde gelen şairleri arasına girmeyi hak etmiş bir şairdir.

Edebiyatımızda naat şairi ve büyük bir bestekâr olarak tanınan Nazim (ö. 1139 / 1727), Enderun'da yetişen şairlerden biridir. İlk şiirlerinde Hâlim mahlasını kullanan, daha sonra Neşatî'nin tavsiyesiyle mahlasını Nazim olarak değiştiren şair; gençliğinde rindane bir hayat sürmüştür, daha sonra bâtnî çizgilerden uzak şer'î bir tasavvuf anlayışını benimsemiştir. Galata Mevlevihanesi şeyhi Arzi Dede ve Edirne Mevlevihanesi şeyhi

DN 189978

140207

NAZÎM

-
- 1 MEHMET ŞİMŞEK, Divan-ı Belagat-Unvan-ı Nazim, Yahya Nazim (III. Divan), Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2007

maz, 1965; *Yeşil elmalar*, 1965; *Yaşamak güzel şey be kardeşim*, 1967. (d) Collections of letters: *Kemal Tahir'e mahpushaneden mektuplar*, 1968 (in French: *De l'espoir à vous faire pleurer de rage; lettres de prison à Kemal Tahir*, Paris, F. Maspero 1973); *Cezaevinden Memet Fuat'a mektuplar*, 1968; *Bursa cezaevinden Vâ-Nû'lara mektuplar*, 1970; *Nâzım ile Piraye (karısına mektuplar)*, 1977. (e) Tales: *La Fontaine'den masallar*, 1949; *Sevdalı bulut*, 1968 (in French: *Le nuage amoureux*, Paris, Maspero 1979). (f) Articles: *İt ürür kervan yürür*, 1936; *Milli gurur*, 1936; *Sovyet demokrasisi*, 1935; *Alman faşizmi ve ırkçılığı*, 1966.

2. Selected writings on his life and works: Ahmed Cevad, *Nâzım Hikmet, hayatı, seçme şiir ve yazıları*, 1937; Orhan Seyfi, *Nâzım Hikmet, hayatı ve eserleri*, 1937; Orhan Kemal, *Nâzım Hikmet'le üç buçuk yıl*, 1965; Kemal Sülker, *Nâzım Hikmet'in gerçek yaşamı* (6 vols.), 1987-1989; *In commemoration of Nazım Hikmet (1902-1963)*, London, Union of Socialist Artists 1975; *75 doğum yılında Nâzım Hikmet'e armağan*, Türkiye Yazarlar Sendikası, 1975; Vâlâ Nureddin, *Bu dünyadan Nâzım geçti*, 1986 (1st ed. 1965); Şükran Kurdakul, Kıymet Coşkun and Öner Yağcı, *Nâzım'dan armağan*, 1990.

(ÇİÇDEM BALIM)

NÂZİM, MUŞTAFÂ, an Ottoman poet of the 11th/17th century whose poetry is so far known only from the samples found in the *tedhkires* and *meğimû'as* (although Belîgh reports the existence of a complete *dîwân*; cf. also *Sidjill-i 'Othmâni*). Born in Istanbul as the son of Yeñî Bağhçeli Ördek İsmâ'îl Efendi, a *yeñüeri efendisi*, i.e. head of the government registry office for the names and salaries of the Janissaries, he himself first rose to the position of *bash-khalife* (head clerk) in the same office and later was appointed to the same position his father had held. He died in 1108/1696 returning from Muştafâ II's second campaign against Austria.

The samples of Nâzım's poetry that we have seen point to moderate poetic qualities without striking individuality. It is reported that he also had musical talent and composed. His brother 'Othmân Hâmîdî (died 1132/1719-20 [q.v.]) was also a poet besides being a well-known calligrapher.

Bibliography: Şafâyi, *Tedhkire*; Sâlim, *Tedhkire*; Belîgh, *Nukhbet el-âthâr li-dheyl Zübdet el-Esh'âr*; *sheykh el-islâm* Mehmed Es'ad Efendi, *Atrâb el-âthâr*; Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn Efendi, *Tuhfe-yi khattâîn*, 298; *Sidjill-i 'Othmâni*, iv, 534; Hammer-Purgstall, *Geschichte der osmanischen Dichtkunst*, iii, 572-6; Flügel, *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der kaiserlich-königlichen Hofbibliothek zu Wien*, i, 664-5; K.J. Basmadjian, *Essai sur l'histoire de la littérature ottomane*, Istanbul 1910, 127; Th. Menzel, in *EP*, s.v. Nâzım; M.C. Baysun, in *İA*, s.v. *Nâzım Mustafa Efendi*. Hammer-Purgstall, Flügel and Basmadjian confused Nâzım with the more important poet Yahyâ Nâzım [q.v.] either with respect to biography or to oeuvre. These three sources apparently led Menzel to attribute to Nâzım part of the large *dîwân* of Nâzım, who is erroneously named Nâzım in *EP* (see *Nâzım, Yahyâ*). (E.G. AMBROS)

NAZİR, YAHYÂ, the most important Ottoman religious poet of his period, as is apparent from his epithet *Na't-gü*, the singer of hymns. Born in 1059/1649 in Kâsım Paşa at Istanbul, he entered the Serai as a boy, where he received the education of the *Enderin* and had the opportunity to acquire special proficiency in Arabic and Persian. He showed a talent for poetry and considerable musical ability. His beautiful voice and his work as a poet and composer

gained him the favour of Sultan Murâd IV. He was given important offices at the court as a result: the office of a *koghush aghası* to the *kilâr-i khâşşe*; he next became *neubetçi bashi* and *kuru yemishçi bashi* and attained considerable influence. He then retired of his own accord and became *bazar bashi*. Later, he made the pilgrimage to Mecca. He remained in Medina as a *muğjâwir*, where he died at the age of 80 in 1139/1726. According to another statement (Bursalî Mehmed Tâhir), he died in Edirne.

He flourished under Mehmed IV and down to the reign of Ahmed III. He was a member of the Mewlewî order. *Sheykh* Neshâti-yi Mewlewî was his teacher in poetry and probably also in music. Nâzım is the most religious poet of his period. He devoted the whole of his poetical talent to the *na't* or hymn. His *Dîwân* therefore resembles a warrant of pardon (*berât-i ghufrân*). He also gave special attention to the devotional forms of the *tevhîd*, *tahmîd* and *munâdjât*.

His *Dîwân*, first printed in Constantinople in 1257/1841, forms a thick volume of 500 pages, of which one-third is devoted to the *na't* in the form of 60 *kasidas*, hundreds of *ghazels*, *kiç'as*, *terdjir* and *terkib*, *müseddes* and *mukhammes*, *rubâ'î* and a *methnewî* for the Prophet. The *Dîwân* is divided into five parts, each of which is in turn a kind of *Dîwân* in itself. He also wrote *medhiyyes* for Mehmed IV and Muştafâ II, Ahmed III, Selîm Giray Khân, Muşâhib Muştafâ Paşa and the vizier Ahmed Paşa; also *ta'rikhs* in imitation of Nef'î and Nâbî and *sharkîs* in imitation of Nedîm. The recent critical edition of the *Dîwân* (Istanbul 1957) is based on 5 Istanbul mss. plus a ms. *dîwânçe*.

Nâzım was a clever technician who gave expression to his effort for variety and change, not in the matter but in the form. In all his works, however, a deep religious belief, even fanaticism, is marked. His poems are a true reflection of the inclination of the period for religion and Şüfîsm.

Bibliography: Fetîh, *Tezkere*, Istanbul 1271, 415-16; Fayyâr-zâde Ahmed 'Aḡā', *Ta'rikh*, Istanbul 1293, iv, 151-96; *Khazine-i funûn*, Istanbul 1312, ii, 245-7 (*Eslâf*, no. 72); Bursalî Mehmed Tâhir, *'Othmânî mü'ellifleri*, ii, 452; Köprülü-zâde Mehmed Fu'âd and Shihâb al-Dîn Süleymân, *Yeñî 'othmânî ta'rikh-i edebiyâtı*, Istanbul 1332, 371-4; I. Nedjîmî, *Ta'rikh-i edebiyât dersleri*, Istanbul 1338, i, 170-1; Abû Ishâk İsmâ'îl Efendi-zâde Es'ad Mehmed Efendi, *Atrâb al-âthâr fî tağkirat 'urafâ' adwâr* (*tezkere of the singers*); *İA* art. *Nâzım, Yahya* (Halûk İpekten). (TH. MENZEL)

NAZİR, NAZİR AL-SAMT (A.), Eng. and Fr. nadir, the bottom, the pole of the horizon (invisible) under the observer in the direction of the vertical, also the deepest (lowest) point in the sphere of heaven. The nadir is the opposite pole to the zenith [see SAMT AL-RA'S].

The word *nazir* (from *nazara* "to see", "to observe") originally (and generally) means the point diametrically opposite a point on the circumference of a circle or the surface of a sphere; we find *muqâbal* as a synonym of *nazir* in this general meaning [see also MUQÂBALA]. (W. HARTNER)

NAZİR AL-MAZÂLİM [see MAZÂLİM].

NAZİRİ, the pen-name of the Indo-Muslim Persian poet, Muḥammad Ḥusayn, who flourished during the 10th/16th and early 11th/17th centuries, d. 1021/1612-13. He belonged originally to Nîshâpür, from where he went to Kâshân during his youth. There he participated in poetical contests with the leading local poets of the day. He was among the first Persian poets who migrated from their native land

Nâzım

7. Âciz olanın ketm olunur hakk-ı sarîhi
Mahmîleri her yerde himâyet yeni çıktı
8. İsnâd-ı taassub olunur merd-i gayûra
Dinsizlere tevcih-i reviiyyet yeni çıktı
9. İslâm imiş devlete pâ-bend-i terâkkî
Evvel yoğ idi işbu rivâyet yeni çıktı
10. Milliyeti nisyân ederek her işimizde
Efkâr-ı Frengi tebaiyyet yeni çıktı
11. Eyvâh bu bâzîçede bizler yine yandık
Zirâ ki ziyân ortada bilmem ne kazandık.

NAZİM DİVANINDA MÛSİKÎ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ASLAN*

Asıl adı Yahyâ olan bestekâr ve Divan şâiri Nazîm¹, 1650 yılında İstanbul'da Kumkapı'da doğmuştur. Daha çocukken, şiire ve mûsikîye olan büyük ilgisi ve kabiliyeti sebebiyle Enderûn'a alınıp orada mükemmel bir tahsil ve terbiye görmüştür. Çok iyi Türkçe, Farsça ve Arapça öğrendiği çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir². Sarayda Kilâr-ı Hâssa nöbetçibaşalığı da yapan bestekârimız, daha sonra İstanbul'un meyve pazarbaşılığına tayin edilmiş fakat buradan fazla bir gelir elde edemediğinden, sıkıntılı günler geçirmiş, hânendelik edip şiir yazarak geçimini sağlamaya çalışmıştır. 1692'de babası Ali Çelebi'yi, 1703'te

- * Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- 1 Şâirimiz Yahya Nazîm hakkında şuarâ tezkireleri, edebiyat tarihleri, ansiklopediler başta olmak üzere, çeşitli kaynaklarda bilgi mevcuttur. Bunlar arasında değerlendirme yönünden en doyurucu bilgi Rûşen Ferid Kam'ın Bestekâr Şâir Nazîm (İstanbul 1933) adlı eserinde ve zengin bir bibliyografya ile birlikte Yılmaz Öztuna'nın Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi (C.2/1, s.65, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1974)'nde yer almaktadır. Orada sıralanan kaynaklara şunları da ilâve edebiliriz:
Dergâh Yayınları, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.6, s.543, İstanbul 1986; Ötüken Yayınları, Yeni Türk Ansiklopedisi, C.7, s.2611, İstanbul 1985; Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Ansiklopedisi, C.25, s.159, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1977; Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.2, s.750, Millî Eğitim Basımevi İstanbul 1987; Vasfi Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, s.499, Ankara 1964; Ötüken Söğüt Yayınevi, Büyük Türk Klâsikleri, C.6, İstanbul 1987, s.225; Mehmet Nazmi Özalp, Türk Mûsikîsi Tarihi -Derleme-, TRT Müzik Dairesi Başkanlığı Basılı Yayınlar Müdürlüğü yayını, C.2, s.166 (Basım yeri ve yılı yok); Sabahat Ülker, XVIII. Asırda Ahmed-i Sâlis Devrinde Bestekâr Şâirlerimiz ve Şarkı, Türkiyat Enstitüsü Tez Nu: 210.
 - 2 Halûk İpekten, İslâm Ansiklopedisi, C.9, s.142, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1988; Dergâh Yayınları, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C.6, s. 543; Yılmaz Öztuna, Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi, C.2/1, s. 66, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1974

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI

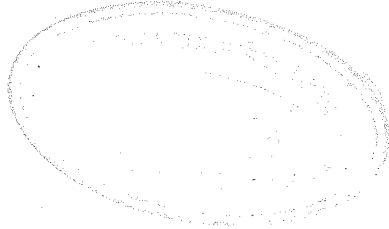
Sayı: 8, Sivas - 1999, s. 263-284

D. 1437

21 EYLÜL 2000

Erciyes Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Sayı: 6 , yıl: 1995, s. 231-247.

0.199

YAHYA NAZİM DİVANINDA SEVGİLİYE AIT GÜZELLİK UNSURLARI İLE ÂŞİK-MÂŞUK-RAKİB MÜNASEBETİ

Nevin GÜMÜŞ*

Türkler, VII. asırda karşılaştıkları, kendi seciyyelerine en uygun din olan İslâmiyeti VIII. ve IX. asırlarda kabul etmeye başladıktan sonra, bu değişim onların sosyal hayatında ve dilinde pek çok değişiklikler meydana getirmiştir. Kendilerine hem dünya, hem âhiret saadetinin yollarını gösteren bu yeni dinlerini büyük bir heyecanla öğrenmeye koyulmuşlardır. "Anlayabilesiniz diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik" şeklinde Yûsuf sûresinin ikinci âyetinde ve daha birçok yerde¹ bildirildiği gibi bu yeni dinin dili Arapça'dır. Arap dili, İslâmiyetin dili olduğu için, Türkler arasında kıymet bulmuştur. Bu sebeple Arap dilini ve ayrıca, tarihin çok eski devirlerinden beri münâsebet hâlinde oldukları, kendilerinden evvel müslüman olan İranlıların dilini öğrenmişler, Türk illerinde İslâmî ilimlerin okutulduğu medreselerin açılması, başta Kur'an, hadis, fıkıh, kelam, tefsir olmak üzere dinî ilimlerin öğrenilmeye başlanmasıyla ortak İslâm medeniyeti dâiresine girmişlerdir.

Çadır medeniyetine sahip olan Türkler, İslâmiyetin kabûlü ile yerleşik hayata geçmişlerdir. İslâmiyetin kendilerine sunduğu bu yeni hayat tarzı, onların dünya görüşlerini de değiştirmiş, ümmet zihniyeti hâsıl olmuştur. Cemiyetteki bu değişiklikler sanatta da etkilerini göstermiştir. Bilhassa edebiyat, cemiyetteki hâdiselerin aynası durumundadır. Türklerin İslâmiyeti kabûlü ile Arap ve İran edebiyatlarıyla müşterek esasları olan, ortak İslam medeniyeti çerçevesinde doğmuş bir edebiyat ortaya çıktı. Daha sonra iskelet aynı kalmakla beraber, Eski Türk Edebiyatı, millî ve mahallî unsurları da ihtiva eden, yüksek bir kültürü sergileyen orijinal bir edebiyat halini aldı.

Bu edebiyatın bir estetik cephesi vardır. O, işleniş ve inşâ bakımından Arap ve İran edebiyatlarından ayrılır. Idealist bir edebiyattır. Bu edebiyatın sanatkarları gerek düşünüş, gerekse benzetmelerde âzamî limitlere varmışlardır. Her şey mükemmeliyet

* Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Araştırma Görevlisi.

1. Ra'd/37, Tâhâ/113, Zümer/28, Fussilat/3, Şûrâ/7, Zuhuruf/3, El-Ahkaf/12. âyetleri Kur'an-ı Kerim'in Arapça olarak indirilmesi husûsundaki hikmeti bildirirler.

RUŞEN FERİT

BESTEGÂR-ŞAIR

NAZÎM

28 HAZİRAN 2000

Hayatı, eserleri hakkında tetkikat

İÇİNDE 6 NOTA VARDIR

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	73551
Tas. No:	927 1112

İSTANBUL
HİLÂL MATBAASI
1933

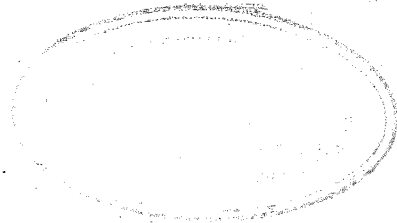
hayır işler ve içinde bir nevi ızdırap ve üzüntü duyar ki bu onda bir ruhî ve mânevî uyanıklık meydana getirip kendisini dindarlığa ve doğruluğa sevkeder ve onu günah işlemekten vaz geçirir.

Biz nasıl aldığımız ilâçlardan fayda görür isek, aynı şekilde Allah'a yalvaran bir kimse atebe-i İlahîde secdeye kapanıp huşu'la O'nun himâyesini dilediği zaman ferahlık ve teselli bulur ve Allah'dan ilham ve rüya-yı sâdika vasıtasıyla beşâret haberi alır. Hazret-i Ali (Allah ondan razı olsun): "Sabırla ve samimiyetle yapılan bir duâ, en yüksek vecd ve huşu' noktasına vardığı zaman, Allah tarafından kabul olunur" diye buyurmuştur. Duâlar ve hayır iş işlemler neticesinde ilâhî cezânın iptâl edildiği veya önlendiği, peygamberlerce teyid edilen ve Allah'ın sevdiği birçok sâlih ve dindar adamın tecrübesi ile sâbit olan bir hakikattir.

Diyanet İşleri Reisliği 1960 Yılı

Ankara, 59-62.

0.33

Nazım

NAZİM'in RAMAZANİYESİ

Dr. MÜJGÂN CUNBUR

Dinî edebiyatımızın en çok tanınan başlıca büyük eserleri, Süleyman Çelebi'nin "Mevlid"i, Yazıcı-zade'nin "Muhammediye"si ile Hakanî Muhammed Begin "Hilye"sidir. Bunlar yanında eski şairlerimizin divanlarının başında yer alan "münacaat", "tevhid" ve "na't" adı verilen kasideler de dinî edebiyatın manzum kısmını teşkil ederler. Dinî manzumeler arasında "Hülefa-yi Raşidin"i, "Ehl-i beyt"i, İslâm meşahir ve ekâbirini öven kasidelerle miraciye ve ramazaniyeleri sayabiliriz.

Divan şairlerimizden pek çoğu Peygamberimizin büyüklüğünü, eşsiz şahsiyetini öven ve O'na karşı duyulan büyük sevgi ve saygıyı anlatan "na't" lar yazmışlardır. Bunlara misal olarak XV. Yüzyıl şairlerinden Şeyhî, Ata'î ve Cemalî'yi anabiliriz. XVI. Yüzyılda Fuzûlî'nin "Su" ve "Gül", XVII. Yüzyılda Nef'î'nin "Sözüm" redifli na'tleri meşhurdur. Nef'î'nin yaşadığı asırda bilhassa na't yazmakla tanınmış Edip, Na'tî, Kenzî ve Fenayî adlı şairler yetişmiştir. Ancak bu vadinin en tanınmış siması münacaat ve bilhassa na'tlarıyla meşhur Nazım Yahya Efendidir¹. Devrinin değerli bir şairi ve

¹ Asıl adı Yahya olan şair, 1651 ya da 1652 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Ali Çelebi 1691 de ölmüştür. Nazım Gedikpaşalı diye meşhurdur. Arzî Mehmed Dedenin inabe edip mevlevî olmuştur. "Enderun tarihi" yazarı Tayyar-zade Atâ Beye göre, Nazım Enderun'da tahsil etmiş, iyi arapça ve farsça öğrenmiş, nöbetçibaşılık gediğini kazandıktan sonra saraydan dolgun bir para ile çıkar edilmiştir. Nazım hakkında etraflıca bir tetkik hazırlanmış olan Ruşen Ferit Kam, şairin çağına ait hiçbir kaynakta bulunmayan bu enderune intisab ve oradan yetişme rivayetini kabul etmemektedir. R. F. Kam'a göre şair, saraya şiiir ve musikideki başarı ve şöhretine dayanarak intisap etmiş, kuru yemişçi pazarbaşılığı kendisine bir teveccüh eseri olarak verilmiştir.

Şairin ilk mahlâsı, Halim'dir. Nazım mahlâsını kendisine meşhur şair Neşatî Ahmed Dede (ölümü 1674) vermiştir. Nazım, IV. Sultan Mehmed'in cülûsundan III. Sultan Ahmed'in son saltanat yıllarına kadar beş padişah devrinde yaşamış, yaşı 80 i bulduğu bir sırada 1139 senesi cemaziyelahirinde (1727) ölmüştür. En çok medhiye yazdığı kimseler Kırım Hanı Hacı Selim Giray, IV. Sultan Mehmed, Fazıl Ahmed Paşa, Muhasip Mustafa Paşa'dır. Nazım'ın şiirde ustası Neşatî'dir, musikideki hocaları bilinmemektedir.

Nazım için kaynak eser olarak bk. Salim, Safayî, Esrar Dede, Fatin tezkireleri, Şeyhî: Vakayî'ül-fuzala, Esad Efendi: Atrab ül-âsâr, İsmail Belig: Nuhbet ül-âsâr; M. Süreyya: Sicill-i Osmanî, IV. Cilt, S. 568, Bursalı M. Tahir: Osmanlı Müellifleri, II. Cilt, S. 452.

Tetkik olarak: Ruşen Ferit (Kam): Bestekâr-Şair Nazım. Hayatı, eserleri hakkında tetkikat. İstanbul 1933, 30 S. 6 nota.

20 NISAN 1993